

CU
ULTIMA
SUFLARE

PAUL KALANITHI

Traducere din limba engleză de
MONICA ȘERBAN

Cuvânt înainte de
ABRAHAM VERGHESE

NEMIRA

Cuprins

Cuvânt înainte	11
Prolog	17
Partea I: PERFECT SĂNĂTOS PORNIT-AM	27
Partea a II-a: SĂ NU ÎNCETEZI DECÂT ÎN MOARTE.....	91
Epilog	143
Mulțumiri	159

Prolog

*Webster mult era posedat de moarte
Când văzut-a craniul pe sub piele;
Făpturi fără de răsuflare de sub pământ
Rânjind fără dinți zăceau pe spate.*

T.S. ELIOT, *Șoapte de nemurire*

Am răsfoit rezultatele tomografiei computerizate, iar diagnosticul sărea în ochi: plămânii erau acoperiți de tumori fără număr, coloana se deformată, iar un lob al ficatului arăta complet distrus. Cancer cu metastaze. Eram medic neurochirurg, înaintea ultimului an de rezidențiat. În ultimii șase ani, examinaseam sute de asemenea rezultate, cu speranța că, de pe urma vreuneia dintre proceduri, pacientul ar fi beneficiat de o ameliorare. Însă acest rezultat era diferit: îmi aparținea în totalitate.

Nu mă aflam în cabinetul de radiologie și nici nu purtam halatul chirurgical sau halatul alb. Eram îmbrăcat în cămașă de pacient, prionit de un suport pentru perfuzii. Foloseam computerul pe care mi-l lăsase asistenta în rezervă. Lângă mine se găseau soția mea, Lucy, și un medic internist. Am analizat din nou, pe rând, imaginile: plămânii, oasele, ficatul. Derulam imaginile de sus în jos, de la stânga la dreapta, apoi din față în spate, exact așa cum învățasem să fac, de parcă aș fi putut găsi ceva care să schimbe diagnosticul.

Zăceam pe un pat de spital.

Încet, de parcă ar fi citit dintr-un scenariu, Lucy m-a întrebat:

– Crezi că e vreo posibilitate să fie altă boală?

– Nu, am răspuns.

Ne-am strâns în brațe cu putere, ca iubiții tineri. Bănuiserăm și noi înainte, dar am refuzat să credem sau, cel puțin, să discutăm despre cancerul care creștea în mine.

Cu șase luni în urmă, începusem să pierd în greutate și să am dureri de spate feroce. Într-o dimineață, a trebuit să-mi prind cureaua mai strâns cu o gaură. Apoi, cu două. M-am dus la medicul de familie, o fostă colegă de la Stanford. Fratele ei, medic neurochirurg rezident, decedase brusc, după ce ignorase simptomele unei infecții virulente. Din acel moment, ea a început să-mi urmărească starea de sănătate cu o atenție maternă. Totuși, când am ajuns, am găsit o altă doctoriță în cabinetul ei. Colega mea intrase în concediu de maternitate.

Îmbrăcat într-un halat albastru subțire, cocoțat pe o masă rece de examinare, i-am descris simptomele.

– Desigur, am spus, dacă aș fi fost la un examen – bărbat, 35 de ani, pierdere în greutate inexplicabilă și dureri de spate acute –, răspunsul evident ar fi cancerul. Dar poate că muncesc prea mult. Nu știu. Aș vrea să fac și un RMN, ca să fiu sigur.

– Mai bine facem o radiografie la început, a zis ea. RMN-ul pentru durerile de spate este scump și analizele imagistice inutile au devenit în ultima vreme un punct major de discuție la nivel național în privința reducerii costurilor. Valoarea unei scanări depinde și de ceea ce cauți. Razele X sunt inutile, în general, în cazul cancerului. Totuși, pentru mulți medici, recomandarea unui RMN în acest moment este o apostazie! Razele X nu sunt perfecte, dar eu zic să începem cu ele, totuși.

– Dar dacă am face raze X speciale de flexie și extensie? Poate un diagnostic și mai realist ar fi, de fapt, spondilolisteza istmică?

Am văzut-o în reflexia unei oglinzi de pe perete cum caută termenul pe Google.

- Este o fractură parcellară care afectează până la cinci procente din omenire și constituie o cauză frecventă a durerilor de spate la persoanele tinere.

- În regulă, atunci. Îți dau o trimitere.

- Mulțumesc, am răspuns.

De ce mă purtam atât de autoritar în halatul de chirurg, dar atât de umil în cămașa de pacient? Adevărul era că știam mai multe despre durerile de spate decât ea. Jumătate din pregătirea mea ca neurochirurg se concentrase pe afecțiuni ale coloanei vertebrale. Dar o spondiloză chiar era un diagnostic mai probabil! Afecta un număr semnificativ de persoane tinere. Și-apoi, cancer la coloană la numai 30 de ani? Era un risc de 1 la 10.000. Și, chiar dacă ar fi fost de o sută de ori mai des întâlnit, tot ar fi reprezentat o boală mai puțin probabilă decât spondiloza. Poate că-mi pierdusem mințile de spaimă.

Radiografia a ieșit în regulă. Am pus simptomele pe seama programului intens de muncă și a corpului care îmbătrânește, am programat o vizită pentru interpretarea rezultatelor și m-am întors să finalizez ultimul caz pe ziua respectivă. Pierderea în greutate s-a mai redus, iar durerea de spate a devenit suportabilă. O doză sănătoasă de Ibuprofen mă ajuta întreaga zi. În definitiv, zilele istovitoare de 14 ore de muncă aveau să ia sfârșit. Călătoria mea de la statutul de student la Medicină la statutul de profesor în neurochirurgie se apropia de final: după zece ani de pregătire asiduă, eram decis să perseverez încă cincisprezece luni, până când rezidențiatul meu lua sfârșit. Câștigasem respectul superiorilor mei, primisem premii naționale prestigioase și analizam deja oferte de muncă de la mai multe universități importante. Directorul de programe de la Stanford m-a chemat la o discuție într-o zi și mi-a spus:

- Paul, cred că vei fi candidatul numărul unu pentru orice fel de post în domeniu. Aș dori să te informez că și noi vom începe să căutăm pe cineva ca tine. Desigur, nu este o promisiune, dar aș dori să îți cont și de acest lucru.

La vârsta de 36 de ani ajunsesem în vârf de munte. Întrezăream Tărâmul Promis, de la Galaad până la Ierihon și la Marea Mediterană. Vedeam un catamaran frumos pe valuri, în care eu, Lucy și copiii noștri ipotetici aveam să ne urcăm în weekend. Simțeam cum tensiunea din spatele meu se reduce, pe măsură ce programul de lucru se mai degaja și viața devenea mai acceptabilă. Mă vedeam, în sfârșit, soțul care îmi dorisem să fiu.

Apoi, câteva săptămâni mai târziu, am început să am crize acute de dureri în piept. Mă împiedicaser cumva la serviciu? Îmi fracturasem vreo coastă? În unele nopți mă trezeam leoarcă de transpirație. Am început să slăbesc din nou, de data asta mult mai rapid, de la 80 de kilograme la 65 de kilograme. Am căpătat o tuse persistentă. Nu mai rămăsese nicio îndoială. Într-o sâmbătă după-amiază, eu și Lucy stăteam la soare în parcul Dolores din San Francisco, unde o așteptam pe sora ei. A zărit ecranul telefonului, care afișa rezultatele unei căutări într-o bază de date medicală: „Frecvența cazurilor de cancer la pacienții între 30 și 40 de ani.“

– Ce se petrece? m-a întrebat ea. N-am crezut că te îngrijorează subiectul.

N-am răspuns. Nu știam ce să spun.

– Vrei să-mi povestești? a continuat.

Se supăraser pentru că și ea își făcuse griji. Se supăraser pentru că nu vorbeam cu ea despre asta. Se supăraser pentru că-i promisesem o viață, dar îi dăruisem altceva în schimb.

– Vrei, te rog, să-mi zici de ce nu ai încredere în mine?

Am închis mobilul.

– Hai să mâncăm o înghețată, i-am spus.

În săptămâna următoare aveam planificată o vacanță la New York, unde urma să mă văd cu prieteni buni de la colegiu. Poate o noapte de somn și câteva cocktailuri ne vor ajuta să ne înțelegem bine din nou și vor mai atenua din șuierul oalei sub presiune a căsniciei noastre.

Dar Lucy avea alte planuri.

- Nu merg cu tine la New York, m-a anunțat cu câteva zile înainte de călătorie.

Voia să plece de acasă pentru o săptămână. Voia puțin timp ca să analizeze ce se petrece în căsnicia noastră. Mi-a vorbit pe un ton calm, ceea ce mi-a accentuat și mai tare senzația de vertij resimțită.

- Poftim? În niciun caz, m-am opus.

- Te iubesc foarte mult și de aceea sunt așa de confuză. Dar mi-e teamă că ne dorim lucruri diferite de la relația noastră. Am impresia că nu suntem legați decât pe jumătate. Nu vreau să aflu despre temerile tale din întâmplare. Când îți spun că mă simt izolată, nu ți se pare că ar fi o problemă. Trebuie să fac ceva diferit.

- Totul va fi bine, am zis. Rezidențiatul e de vină.

Oare lucrurile mergeau chiar atât de prost? Pregătirea în domeniul neurochirurgiei, care se numără printre cele mai riguroase și mai istovitoare specializări medicale, își pusese amprenta asupra căsniciei noastre. Mi se întâmplase de multe ori să ajung acasă de la serviciu în miez de noapte, după ce Lucy se culcase deja, și să mă prăbușesc pe podeaua livingului, complet epuizat. Adesea, plecam dis-de-dimineată, înainte ca ea să se trezească. În prezent, carierele noastre luaseră avânt: majoritatea universităților ne voiau. Pe mine în neurochirurgie, pe Lucy în medicina internă. Supraviețuiserăm celei mai dificile părți a călătoriei. Nu discutaserăm asta de zeci de ori?

Nu vedea că era cel mai prost moment să distrugă tot ce construiserăm? Nu-și dădea seama că nu mai aveam decât un an de rezidențiat, că o iubeam nespus, că ne apropiam cu pași mari de viața pe care ne-o doriserăm dintotdeauna?

- Dacă ar fi vorba numai de rezidențiat, aș putea să accept, a continuat. Am ajuns până aici, nu? Dar dacă *nu* e vorba numai de rezidențiat? Chiar crezi că lucrurile se vor îmbunătăți când vei deveni profesor neurochirurg?

I-am propus să nu mai plec, să fiu mai deschis, să mergem la terapeutul pentru relațiile de cuplu sugerat de Lucy cu câteva luni în urmă, dar ea a insistat că simte nevoia să fie singură pentru o

vreme. În acel moment, starea de confuzie s-a mai risipit, făcând loc unei răceli aspre. Bine, am spus. Dacă se hotărâse să plece, aveam tot dreptul să cred că relația noastră se terminase. Dacă se dovedea că aveam cancer, nu voiam să îi spun. Era liberă să-și aleagă ce viață voia.

Înainte să plec la New York, am făcut câteva controale medicale pentru a elimina câteva tipuri de cancer care apar la persoanele tinere. (Testicular? Nu. Melanom? Nu. Leucemie? Nu.) Programul la serviciu era încărcat. Ca de obicei. Noaptea de joi s-a transformat în dimineața de vineri, iar eu nu ieșisem din sala de operații de mai bine de 36 de ore, prins într-o serie de cazuri complexe: anevrisme uriașe, bypassuri arteriale intracerebrale, malformații arteriovenoase. Când a sosit medicul primar, am șoptit un mulțumesc sincer. Mi-am permis câteva minute să mă sprijin cu spatele de un perete. Am reușit să-mi fac o radiografie la plămâni când am plecat de la spital ca să merg acasă și apoi la aeroport. Fie aveam cancer – și atunci ar fi fost ultima mea șansă să-mi revăd prietenii –, fie nu aveam – și atunci nu exista niciun motiv să anulez călătoria.

M-am dus în grabă acasă să-mi iau bagajele. Lucy m-a condus la aeroport cu mașina și mi-a spus că programase câteva ședințe de terapie de cuplu.

La poarta de îmbarcare, i-am trimis un SMS: „Mi-aș fi dorit să fii aici.“

După câteva minute, am primit și răspuns: „Te iubesc. Voi fi aici când te întorci.“

Spatele mi-a înțepenit îngrozitor în timpul zborului și, înainte să ajung în Grand Central, ca să prind trenul spre suburbia unde se găsea casa prietenului meu, corpul meu deja se încovoia de durere. În ultimele luni, trecusem prin dureri de spate de intensitate variată, de la simple dureri ce puteau fi ignorate până la dureri care mă amuțeau și mă forțau să scrâșnesc din dinți, dar și dureri care mă făceau să urlu, în timp ce stăteam încovrigat pe jos. Durerea de acum se situa spre capătul extrem al severității. M-am întins pe o bancă tare din sala de așteptare, simțind cum mușchii

se contractă agonizant, și am respirat puternic și ritmic, ca să controlez spasmele. Ibuprofenul își pierduse orice putere. Pe măsură ce mușchii se contractau, le spuneam numele în gând, înghițindu-mi lacrimile: erector spinal, romboid, latissimus, piriform...

Un agent de pază s-a apropiat de mine.

- Domnule, nu vă puteți întinde aici.

- Îmi cer scuze, am spus, cu răsuflarea tăiată. Dureri de spate... foarte mari.

- Dar tot nu puteți rămâne aici, așa.

Îmi pare rău, dar mor din cauza cancerului.

Cuvintele îmi stăruiau pe vârful limbii. Și dacă totuși nu muram? Poate că așa trăiau oamenii cu dureri de spate. Știam multe despre această suferință. Anatomia ei, fiziologia ei, cuvinte folosite de pacienți pentru a descrie intensitățile diferite... Dar nu știam cum e *s-o simți*. Poate că asta era. Poate. Sau poate că nu voiam să cobesc. Poate că nu voiam să spun cuvântul *cancer* cu glas tare.

M-am ridicat în picioare cu greutate și m-am târât până la peron.

Era după-amiază târziu când am ajuns la casa din Cold Spring, situată la 80 de kilometri nord de Manhattan, pe fluviul Hudson. Am fost primit de 12 dintre cei mai apropiați prieteni. Glasurile lor bucuroase se amestecau cu țipetele copiilor fericiți. După ce ne-am îmbrățișat, o beznă tăioasă și rece ca gheața m-a înconjurat.

- Dar Lucy n-a venit?

- A avut o treabă urgentă la serviciu. A apărut ceva în ultima clipă.

- Ce păcat!

- Vă supărați dacă-mi las și eu bagajele undeva și mă odihnesc puțin?

Sperasem că cele câteva zile în afara sălii de operații, cu somn, odihnă și relaxare suficiente – pe scurt, câteva zile de viață normală –, vor împlânzi durerile de spate și le vor împinge într-un spectru normal de suferință și oboseală. Dar, după o zi sau două, devenise cât se poate de clar că soarta nu-mi acorda niciun fel de păsuire.

Am dormit până târziu, sărind peste micul dejun. M-am târât la masa de prânz doar ca să mă holbez la farfuriile imense cu iahnie de fasole și piciorușe de crab, fără să fiu în stare să înghit ceva.

Până seara, la cină, mă simțeam deja epuizat și gata să mă culc din nou. Uneori, le mai citeam copiilor, dar, mare parte din timp, aceștia se jucau fie pe mine, fie în jurul meu, țopăind și urlând. („Copii, unchiul Paul trebuie să se odihnească. De ce nu vă duceți voi să vă jucați în altă parte?“) Mi-am amintit o zi dintr-o tabără de vară, unde eram consilier. Cu 15 ani în urmă, stăteam pe malul unui lac din California de Nord, iar un grup de copii veseli mă folosea drept obstacol într-un joc întortocheat, numit „Capturează steagul“, în vreme ce eu citeam cartea *Moarte și filozofie*. Râdeam de absurditatea momentului: un tânăr de 20 de ani, adâncit în lectura unei cărți negre despre moarte și înconjurat de splendoarea copacilor, a lacului, a munților și de ciripitul păsărilor amestecat cu chițaielile unor puști de patru ani. Abia atunci am simțit paralela evidentă: în loc de lacul Tahoe, aveam fluviul Hudson; copiii nu erau străini, ci prieteni; în loc de o carte despre moarte care să mă izoleze de viața din jurul meu, aveam propriul trup, care agoniza.

În a treia noapte, am stat de vorbă cu Mike, gazda noastră, și i-am spus că îmi voi scurta excursia și voi pleca acasă a doua zi.

– Nu arăți prea bine, mi-a zis. Totul e în regulă?

– Ce-ar fi să ne luăm câte un scotch și să ne așezăm? i-am răspuns.

În fața șemineului, i-am mărturisit:

– Mike, cred că am cancer. Și bănuiesc că nu genul care se tratează.

Era pentru prima dată când îmi exprimam temerile cu voce tare.

– Bine. Presupun că nu e vorba de o glumă mai complicată, nu?

– Nu.

S-a lăsat un scurt moment de tăcere.

– Nici nu știu ce să te întreb.

– În primul rând, ar trebui să-ți spun că nu știu *de fapt* dacă am cancer. Dar sunt aproape sigur. Multe simptome îmi indică acest lucru. Mă duc acasă mâine, ca să mă lămuresc. Să sperăm că m-am înșelat.

Mike s-a oferit să-mi trimită el bagajul acasă, prin curier, pentru a nu fi nevoit să-l car după mine. M-a condus la aeroport dis-de-dimineată și, șase ore mai târziu, am aterizat în San

Francisco. Telefonul mi-a sunat imediat ce am coborât din avion. Era medicul meu curant, care voia să-mi comunice rezultatul radiografiei la plămâni: aceștia nu apăreau curați, ci încețoșați, ca și când obiectivul aparatului ar fi stat deschis prea mult timp. Doctorița mi-a spus că nu știe cum să interpreteze acest lucru.

Dar cel mai probabil știa exact ce înseamnă.

Și eu știam.

Lucy m-a luat de la aeroport, dar am așteptat să ajungem acasă ca să-i spun și ei. Ne-am așezat pe canapea și, când i-am zis, ea știa deja. Și-a lăsat capul pe umărul meu și distanța dintre noi a dispărut.

- Am nevoie de tine, am șoptit.

- Nu te voi părăsi niciodată, mi-a răspuns.

Am sunat un prieten apropiat, unul dintre medicii primari neurochirurgi de la spital, și l-am rugat să mă interneze.

Am primit brățara de plastic, purtată de toți pacienții, am îmbrăcat cămașa bleu-deschis, atât de familiară mie, am trecut pe lângă asistentele pe care le cunoșteam după nume și am ajuns într-o rezervă - o rezervă în care vizitasem sute de pacienți în decursul anilor. În această rezervă le explicasem pacienților ce înseamnă bolile în fază terminală și operațiile complexe. În această rezervă felicitasem pacienți care se vindecaseră și fusesem martorul fericii ce se întorcea în viața lor. În această rezervă declarasem moartea unor pacienți. Mă așezasem pe scaunele din interiorul ei, îmi spălasem mâinile la chiuvetă, mângălisem cu marker instrucțiuni pe tablă, schimbasesm calendarul. În momente de maximă epuizare, chiar tânjisesm să mă întind în acest pat și să dorm.

Acum zac aici, perfect treaz.

O asistentă tânără, una pe care nu o cunoșteam, și-a vârât capul pe ușă.

- Doctorul o să vină imediat.

În acel moment, viitorul pe care mi-l imaginasem, viitorul care se pregătea să se împlinească, apogeul deceniilor mele de strădanie, s-a evaporat.

PARTEA I

PERFECT SĂNĂȚOS PORNIT-AM

Mâna Domnului a venit peste mine, m-a dus prin Duhul Domnului și m-a lăsat în mijlocul unei văi. Valea era plină de oase.

M-a pus să umblu peste ele încoace și încolo și iată că pe suprafața văii erau foarte multe oase, oase foarte uscate.

Domnul mi-a zis:

– Fiul omului, vor putea oare aceste oase să prindă viață?

EZECHIEL 37: 1–3¹

Știam cu certitudine că nu voi fi niciodată medic. Mă întindeam în căldura soarelui, relaxându-mă pe un platou deșertic, chiar mai sus de casa noastră. Unchiul meu, doctor, ca multe alte rude de-ale mele, mă întrebase în ziua aceea, puțin mai devreme, ce gânduri legate de carieră aveam, acum, când mă pregăteam să plec la colegiu. Abia dacă auzisem întrebarea. Dacă m-ai fi obligat cumva să răspund, presupun că aș fi răspuns „scriitor“, dar, sincer vorbind, orice plan de carieră în acel moment părea absurd. Părăseam micul orașel din Arizona peste doar câteva săptămâni și nu mă simțeam deloc o persoană pregătită să urce pe scara profesională. În orice caz, nu mai mult decât un electron ce bâzâie bezmetic, în încercarea lui de a atinge viteza cosmică, ca să fie azvârlit apoi într-un univers bizar și strălucitor.

¹ Sursa: www.biblegateway.com (n. tr.).

Zăceam acolo în praf, scaldându-mă în lumina soarelui și în oceanul de amintiri, simțind dimensiunile tot mai mici ale acestui orașel cu 15.000 de locuitori, situat la nu mai puțin de 960 de kilometri de noul meu dormitor plin de promisiuni din căminul colegiului Stanford.

Pentru mine, medicina însemna absență. Mai precis, absența unui tată, în timp ce am crescut. Un tată care pleca la lucru înainte de ivirea zorilor și care se întorcea mult după lăsarea întunericii. Acasă îl aștepta o farfurie cu mâncare reîncălzită. La vârsta de zece ani, tata ne-a mutat – eram trei băieți, în vârstă de 14, 10 și 8 ani – din Bronxville, New York, o suburbie compactă și prosperă, la nord de Manhattan, în Kingman, Arizona, într-o vale din deșert, înconjurată de două lanțuri muntoase, un orașel cunoscut în lumea exterioară drept locul de unde te alimentai cu benzină în drumul tău spre alte destinații. L-au atras soarele, costul vieții de zi cu zi – cum ar fi putut plăti altfel taxele pentru colegiile de vis ale celor trei fii ai săi? – și șansa de a-și face un cabinet de cardiologie regional privat. Devotamentul său de nezdruccinat față de pacienți l-a transformat foarte curând într-un membru respectat al comunității. Când îl vedeam totuși, noaptea târziu sau în weekenduri, tata era un amalgam de afecțiune dulce și de principii severe, de îmbrățișări și de săruturi, amestecate cu declarații reci: „Este foarte simplu să devii numărul unu. Găsește-l pe cel care este numărul unu și marchează un punct în plus față de el.“

În mintea lui, ajunsese la un compromis: meseria de părinte putea fi distilată. Accesele scurte, concentrate (dar sincere), de mare intensitate stăteau pe picior de egalitate cu... tot ceea ce făceau alți tați. Din punctul meu de vedere, dacă acesta era prețul pe care trebuia să îl plătești pentru a face medicină, atunci nu mă interesa. Era mult prea mare.

De pe platoul deșertic se vedea casa noastră, chiar dincolo de marginea orașului, la poalele munților Cerbat, în mijlocul deșertului roșu, stâncos, presărat cu mesquite, salsole și cactuși în formă de vâsle. Aici, vârtejurile demonice de praf apăreau de nicăieri, orbindu-te pentru o clipă, pentru ca apoi să dispară la

orizont. Pustiul se întindea la nesfârșit, până când îți dispărea din raza vizuală. Max și Nip, câinii noștri, nu se săturau niciodată de libertatea nemărginită. În fiecare zi, se aventurau tot mai departe și se întorceau acasă cu noi comori descoperite în deșert: piciorul unui cerb, bucățele de iepure-de-deșert, care urmau să fie mâncate mai târziu, craniul albit de soare al unui cal, osul maxilarului de la vreun coiot.

Mie și prietenilor mei ne plăcea la fel de mult libertatea și ne petreceam după-amiezile explorând, hoinărind, umblând după oase și râulețe de deșert rare. Pentru că îmi petrecusem anii anteriori într-o suburbie ușor împădurită din nord-est, pe o stradă principală străjuită de două rânduri de copaci și cu un singur magazin de dulciuri, sălbăticia deșertului vântos mi se părea străină, dar și atrăgătoare. Când am plecat în prima mea hoinăreală, de unul singur, la zece ani, am descoperit un vechi grilaj de irigare. Curios, mi-am vârât degetele în el și l-am ridicat. Dedesubt, la doar câțiva centimetri de fața mea, am zărit trei pânze albe, mătăsoase, iar în mijlocul fiecăreia mășăluia pe niște picioare subțirele câte un păianjen gras, negru și lucios, purtându-și cu mândrie de colo până colo mult temuta clepsidră roșie ca sângele. Lângă fiecare păianjen, un sac palid pulsa înăbușit, anunțând nașterea iminentă a și mai multor văduve-negre. Speriat de moarte, am dat drumul grilajului și am sărit înapoi câțiva pași, poticnindu-mă. Groaza care m-a cuprins se născuse brusc dintr-o combinație de „fapte de la țară“ (*Nimic nu este mai periculos decât mușcătura unei văduve-negre*), postura feroce, negrul lucios și clepsidra roșie. Am avut coșmaruri ani de-a rândul din această cauză.

Deșertul oferea un panteon al grozăviilor: tarantule, păianjeni-lup, păianjeni-pustnic, scorpioni-de-Arizona, scorpioni-bici, miriapozi, crotali-cu-spate-de-diamant, crotali-de-deșert, șerpi-cu-clopoței Mojave. În cele din urmă, aceste creaturi mi-au devenit familiare și nu mă mai deranjau așa de tare. Ca să ne amuzăm, ori de câte ori eu și prietenii mei descopeream cuibul unui păianjen-lup, lăsam o furnică la marginea lui exterioară și urmăream cum încercările ei disperate de a evada trimiteau vibrații de-a